

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

11.10.2023. Nr. 1-5/285

Uz 11.10.2023. Nr. 220.4003/2023/774

Rīgas tiesu apgabala prokuratūrai
Rigas.TAP@lrp.gov.lv

*Par Bērnu tiesību aizsardzības likuma
48. panta pirmās daļas piemērošanu*

Tiesībsargs ir saņēmis Rīgas tiesas apgabala prokuratūras lūgumu sniegt viedokli par Bērnu tiesību aizsardzības likuma normu par bērna aizsardzību no tabakas dūmu ietekmes piemērošanu situācijā, kad daudzdzīvokļu mājas dzīvokļa iemītnieks vasarā regulāri smēķē pie atvērta loga, kā rezultātā tabakas dūmi caur atvērtajiem logiem nonāk tuvāk esošajos kaimiņu dzīvokļos, kas ir arī mājoklis tur dzīvojošiem bērniem. Mājas iedzīvotāji vairākkārtēji ir vērsušies pie smēķētāja ar lūgumu pārtraukt šīs darbības, taču saņēmuši atteikumu.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 48. pantā ietvertā tiesiskā regulējuma mērķis ir aizsargāt bērnus no smēķēšanas, alkoholisko dzērienu un enerģijas dzērienu ietekmes. Likuma 48. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka bērns ir aizsargājams no smēķēšanas un alkoholisko dzērienu ietekmes. Bērns nedrīkst atrasties smēķēšanai paredzētu izstrādājumu vai ierīču dūmu un tvaika ietekmē. Bērna klātbūtnē nedrīkst smēķēt, lai nodrošinātu viņam no smēķēšanai paredzētu izstrādājumu vai ierīču dūmiem un tvaika brīvu vidi. Savukārt minētā panta otrajā daļā ir noteikts, ka bērnam jāradas negatīva attieksme pret smēķēšanu, bezdūmu tabakas izstrādājumu, alkoholisko un enerģijas dzērienu lietošanu.

Latvijā smēķēšanas ierobežojumus regulē Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrums aprites likums. Minētā likuma mērķis ir pasargāt nesmēķējošo cilvēku veselību, kā arī sniegt iespēju elpot ar tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu un elektronisko smēķēšanas ierīču izdalīto dūmu un tvaiku nepiesārņotu gaisu. Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrums aprites likuma anotācijā norādīts¹, ka likumprojekta mērķis ir aizsargāt sabiedrības veselību un ikviena tiesības uz augstāko iespējamo veselības standartu. Pakļaušana tabakas dūmu otrreizējai ieelpošanai ir kausāli saistīta ar vēža attīstību, respiratorajām un kardiovaskulārajām slimībām un negatīvām veselības konsekvencēm uz embriju grūtniecības laikā, kā arī kaitējumu bērnu veselībai.

¹<https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/D83CC0C60B3DD248C2257F230027B972?OpenDocument#b>.

Smēķēšanas ierobežojumu mērķis ir ne vien mazināt apkārtējo pakļaušanu kaitīgo vielu ietekmei, bet arī mazināt smēķēšanas izplatību.

Tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Šīs personas ievēro bērna labākās intereses visās darbībās, kas tieši vai netieši skar vai var skart bērnu: 1) novērtējot jebkuru ar bērnu saistītu gadījumu; 2) rīkojoties jebkādā ar bērnu saistītā lietā; 3) pieņemot jebkuru lēmumu saistībā ar bērnu.²

Atbilstoši jau Bērnu tiesību aizsardzības likumā nostiprinātajai normai par bērna aizsardzību no atrašanās tabakas dūmu ietekmē (likuma 1. panta 11. punkts un 48. panta pirmā daļa), Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumā ir noteikts aizliegums smēķēt bērna klātbūtnē. Tādejādi smēķēšana bērna klātbūtnē nav atļauta gan publiskās vietās, bērnu pasākumos un pasākumos, kuros piedalās bērni, gan dzīvojamās telpās. No iepriekš minētā ir secināms, ka aizliegums smēķēt bērna klātbūtnē ir absolūts un bērna pakļaušana dūmu ietekmei nav pieļaujama nekādā veidā un nevienā vietā.

Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 10. panta otrajā daļā ir uzskaitītas vietas, kur ir aizliegts smēķēt. Minētā likuma 10. panta otrās daļas 6. punktā noteikts, ka smēķēt aizliegts daudzdzīvokļu dzīvojamo māju kāpņu telpās, gaitenēs un citās koplietošanas telpās, un saskaņā ar 7. punktā noteikto smēķēt aizliegts arī uz daudzdzīvokļu dzīvojamo māju balkoniem un lodžijām, ja kāds no mājas iedzīvotājiem pret to pamatoti iebilst. Tiesībsarga ieskatā, lai gan nav noteikts aizliegums smēķēt dzīvoklī pie atvērta loga, tāda rīcība rada bērna pakļaušanu dūmu ietekmei tāpat kā smēķēšana uz balkona vai lodžijas. Tādēļ atbilstoši bērna tiesību prioritātes principam arī smēķēšana pie atvērta loga kaimiņa dzīvoklī, ja bērns tiek pakļauts dūmu ietekmei, ir uzskatāma par fizisku vardarbību pret bērnu.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1. panta 11. punktā noteikto apzināta bērna pakļaušana kaitīgu faktoru, tai skaitā tabakas izstrādājumu vai augu smēķēšanas produktu dūmu vai elektroniskās smēķēšanas ierīču tvaiku, iedarbībai ir fiziska vardarbība. Tātad likumdevējs ir paredzējis, ka par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 48. pantā noteikto ierobežojumu bērna aizsardzībai no smēķēšanas neievērošanu persona tiek administratīvi sodīta.

Administratīvā atbildība par fizisku vardarbību pret bērnu ir noteikta Bērnu tiesību aizsardzības likuma 81. pantā. Savukārt minētā likuma 88. panta otrajā daļā ir noteikts, ka Administratīvā pārkāpuma procesu par šā likuma 81. pantā (par pārkāpumiem, ko izdarījušas personas, kas nav valsts un pašvaldību institūciju amatpersonas vai darbinieki) minētajiem pārkāpumiem līdz administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanai veic Valsts policija vai pašvaldības policija. Ja valsts un pašvaldību institūciju amatpersona vai darbinieks apzināti pakļauj bērnu kaitīgu faktoru, tai skaitā tabakas izstrādājumu vai augu smēķēšanas produktu dūmu vai elektroniskās smēķēšanas ierīču tvaiku, iedarbībai, administratīvā pārkāpuma procesu veic Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija.

Tiesībsargs ir izskatījis personu iesniegumus par bērna tiesību aizskārumu situācijā, kāda norādīta Rīgas tiesas apgabala prokuratūras vēstulē, gan arī situācijā, kad personai ģimenes dzīvesvietā daudzdzīvokļu mājā traucē tas, ka pretējās mājas iedzīvotājs regulāri

² Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmā un otrā daļa.

smēķē uz balkona un tabakas dūmi ir jūtami dzīvojamās telpās, tādējādi cieš viņa ģimene, tostarp bērni.

Tiesībsargs nosūta zināšanai Veselības ministrijas un Tieslietu ministrijas viedokli par bērna tiesībām būt pasargātam no tabakas dūmu ietekmes.

Pielikumā:

- 1) Tieslietu ministrijas 2023. gada 11. augusta vēstule Nr. 1-17/2457;
- 2) Veselības ministrijas 2023. gada 18. augusta vēstule Nr. 01-15.1/3592.

Tiesībsarga pilnvarojumā
Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere